



STORTINGET

Representantforslag 248 S

(2021–2022)

fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Terje Halleland, Tor André Johnsen, Sivert Bjørnstad og Terje Hansen

Dokument 8:248 S (2021–2022)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Terje Halleland, Tor André Johnsen, Sivert Bjørnstad og Terje Hansen om en ny vår for mineralnæringen

Til Stortinget

Bakgrunn

Behovet for mineraler og metaller (heretter «mineraler») øker stadig som følge av befolkningsutvikling, velstandsøkning, digitalisering og ny teknologi – særlig knyttet til det grønne skiftet. Rapporten til det internasjonale energibyrået (IEA) «The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions» fra 2021 viser at den globale etterspørselen etter utvalgte mineraler som brukes i grønn teknologi, kan øke med inntil 90 pst. fram mot 2040. I en elektrisk bil er det behov for seks ganger mer mineraler enn i en konvensjonell bil. En vindpark på land trenger ni ganger mer mineralressurser enn et gasskraftverk. I tillegg krever den grønne teknologien et bredere utvalg av mineraler enn annen teknologi. Til produksjon av en vanlig bil trengs kobber og mangan, men til en elektrisk bil trengs i tillegg litium, nikkell, kobolt, grafitt og sjeldne jordartsmetaller. IEA mener at etterspørselen etter kobber og sjeldne jordartsmetaller vil øke med 40 prosent, nikkell og kobolt med 60–70 pst. og litium med nesten 90 pst. Dette vil øke lønnsomheten i mineralnæringen betraktelig.

Utvinning av mineraler har også et sikkerhetsaspekt. Russlands angrep på Ukraina og de påfølgende sanksjonene viser tydelig risikoen ved å være avhengig

av enkelte land for tilgang til kritiske varer. Russland er storprodusent av flere mineraler som er nødvendige i gjødselproduksjon, slik som kalium og fosfat. Dette er vanskelig å erstatte. Mindre produksjon av gjødsel og prisstigning blir konsekvensen. Utvinning og prosessering av en rekke kritiske mineraler er svært geografisk konsentrert. For eksempel produserer Den demokratiske republikken Kongo (DRC) og Kina henholdsvis 70 og 60 pst. av kobolt og sjeldne jordartsmetaller. Hvis man ser på prosessering av mineraler, er Kina uten sidestykke den dominerende aktøren. Nesten 90 pst. av sjeldne jordartsmetaller og 40 pst. av kobberet blir prosessert i landet. I tillegg har Kina betydelige investeringer også i andre lands produksjonskjeder. Ifølge EUs mineralstrategi sitter Kina på 66 pst. av mineraler som er kritiske for produksjonen i Vesten. Både USA og EU har utarbeidet strategier for å bedre tilgangen på kritiske mineraler. Stortinget har tidligere pekt på at det er viktig at Norge bidrar til å sikre forsyningen av mineraler, jf. stortingsvedtak i forbindelse med behandlingen av endringer i mineralloven i juni 2021 (Prop. 124 L (2020–2021) og Innst. 611 L (2020–2021)).

Norsk mineralnæring har et stort potensial, både på fastlandet og på kontinentalsokkelen. Det er identifisert forekomster av en rekke kritiske mineraler i Norge, deriblant sjeldne jordartsmetaller, fosfat, kobolt, vanadium, grafitt, silisium, titan og nikkell. Foreløpig er kun 60 pst. av Fastlands-Norge undersøkt gjennom geofysisk kartlegging. Dette er langt bak både Sverige og Finland. Det er dermed store muligheter for at det er viktige mineralforekomster som ennå ikke er oppdaget. Det er derfor behov for å øremerke flere midler, slik at Norges geologiske undersøkelse (NGU) kan øke takten i kartleggingen av norske mineralressurser.

Næringen forventes å skape store verdier. I 2016 ble det anslått i en rapport fra NGU at det ligger verdier i norsk berggrunn verdt 2 500 mrd. kroner. I 2022 fant NGU ut at det er ressurser til en verdi av 80 mrd. kroner i trønderske fjell. I tillegg vil det skapes et betydelig antall distriktsarbeidsplasser, og særlig hvis utvinning av mineraler blir supplementert med prosessering.

I Finland jobbes det for å skape en hel verdikjede fra utvinning av mineraler, via prosessering og til produksjon av battericeller. Både Sverige og Finland har store mineralnæringer. Det er derfor naturlig å se på om det er mulig å utvikle en nordisk verdikjede for utvinning og prosessering av enkelte mineraler. Dette vil kunne tiltrekke mer investeringer og gi en hensiktsmessig arbeidsfordeling der de ulike landene utnytter sine styrker.

Til tross for at mineralnæringen øker i betydning, er den stemoderlig behandlet. Dette er særlig tydelig i konsesjonsprosessen. Det tar tiår å få konsesjon til å drive en gruve, og aktører opplever at prosessen er svært vanskelig å håndtere med svært mange involverte organer, både statlige og kommunale. Det er derfor helt nødvendig med en fullstendig gjennomgang av konsesjonsprosessen for å gjøre den så effektiv og enkel som mulig. Dette vil også gi bedre forutsigbarhet med tanke på finansiering. Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) er blant organene som besitter mest kompetanse om mineralnæringen. Å styrke veiledningsrollen til DMF i konsesjonsprosessen, både overfor selskaper og andre aktører, kan bidra til å gjøre prosessen enklere og mer forutsigbar.

Gruvedrift gjør betydelige inngrep i naturen. Det er derfor en rekke miljøutfordringer som må løses, slik som behandling av avgangsmasse, bruk av kjemikalier og deponi. Løsningen kan ikke være å sette mineralutvinning på vent, men investere i forskning og utvikling parallelt med utvikling av næringen. Det er flere forskningsinstitusjoner, herunder SINTEF, som ser på hvordan miljøpåvirkningen kan minimeres, og hvordan man best kan utnytte restavfall. Nordisk samarbeid om forskning og utvikling på dette området vil kunne ha betydelig nytteverdi. Det er også viktig at selskapene gjøres økonomisk ansvarlig for å rydde opp etter seg og sikre at naturen tilbakeføres så langt som det er mulig, for eksempel gjennom skogplanting.

Finansiering av mineralnæringen er krevende. Det kreves tilgang til finansiering i tiår, og enkelte stadier krever betydelige beløp. Det er vanskelig å finne investorer som har midler til å finansiere et prosjekt med en så lang tidshorisont. I tillegg til en svært lang og intrikat søknadsprosess er risikoen for bomskudd stor. I de færreste tilfeller vil prospektering lede til en funksjonell gruve. Finske tall tilsier at bak hver gruve ligger det tusen

leteprosjekter. I Finland har det derfor blitt opprettet et statlig investeringsfond (Finnish Minerals Group) som kan gå inn med midler i lovende gruveprosjekter. Hensikten bak fondet er både å sikre at prosjektene overlever, og å sende et signal til andre investorer. Det vil være hensiktsmessig å se på hvordan et slikt fond kan etableres i Norge også. Dette vil kunne bidra til å sikre finansiering av gode gruveprosjekter.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen foreslå å øke bevilgningen til Norges geologiske undersøkelse (NGU) for å kartlegge mineralressursene.
2. Stortinget ber regjeringen se på muligheten for økt nordisk samarbeid i utvinning og foredling av mineraler og forskning og utvikling for å begrense miljøutfordringene.
3. Stortinget ber regjeringen sikre en enklere og mer samordnet konsesjonsbehandling for mineralutvinning i Fastlands-Norge.
4. Stortinget ber regjeringen vurdere å styrke veiledningsfunksjonen til Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF).
5. Stortinget ber regjeringen foreslå nødvendig finansiering på 100 mill. kroner til forskning og utvikling når det gjelder håndtering av avgangsmasse ved utvinning av mineraler.
6. Stortinget ber regjeringen vurdere et pålegg om at mineralselskaper må etablere et individuelt miljøfond. Avsetning av midler skal inn på en sperret konto for å sikre overdekning og beplantning av deponi under gruvedriften og etter at den har opphørt.
7. Stortinget ber regjeringen legge fram forslag om etablering av et statlig mineralfond etter finsk modell.
8. Stortinget ber regjeringen vurdere grunnrentebeholdning for mineralnæringen, slik også evalueringsutvalget for mineralloven pekte på.

9. Stortinget ber regjeringen vurdere refusjonsordninger for leteselskaper innenfor mineralnæringen og se på om prinsippet fra leterefusjonsordningen innenfor petroleumsskatteregimet kan være overførbart.

12. mai 2022

Bård Hoksrud

Terje Halleland

Tor André Johnsen

Sivert Bjørnstad

Terje Hansen

